

اثر پیش تیمار ملاتونین بر برخی پارامترهای فیزیولوژیکی و کاهش تنش اکسیداتیو در گیاهچه‌های جعفری زینتی تحت تنش شوری

محبوبه زارع زینلی، فاطمه نصیبی*، خسرو منوچهری کلاتری و عفت السادات احمدی موسوی

گروه زیست شناسی، دانشکده علوم، دانشگاه شهید باهنر کرمان

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۱/۱۱، تاریخ پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۰۴/۰۵)

چکیده

شوری یکی از مهم‌ترین تنش‌های محیطی است که رشد گیاهان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. بسیاری از گیاهان در مرحله گیاهچه به شوری حساس هستند و بنابراین رویش آنها در مناطق دارای آب شور با مشکلات زیادی همراه است. استفاده از روش‌ها و ترکیبات شیمیایی مختلفی مانند تنظیم‌کننده‌های رشد گیاهی می‌تواند در کاهش اثرات مخرب شوری در گیاهان مفید باشد. این پژوهش برای بررسی اثر ملاتونین بر روی افزایش مقاومت گیاهچه‌های جعفری آفریقایی در برابر شوری انجام شد. به منظور ارزیابی تأثیر سطوح مختلف شوری بر رشد اولیه گیاهچه‌های گل جعفری (*Tagetes erecta*)، آزمایشی به صورت فاکتوریل در قالب طرح کاملاً تصادفی در سه تکرار به اجرا درآمد. تیمارها شامل دو سطح ملاتونین ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار و چهار سطح مختلف محلول نمک سدیم کلرید، با غلظت‌های صفر، ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار بود. در این پژوهش به‌طور کلی اثر پیش تیمار ملاتونین بر ویژگی‌های رشد، بیوشیمیایی و آنتی‌اکسیدانی گیاهچه جعفری آفریقایی تحت تنش شوری بررسی گردید. نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که در برخی پارامترهای بیوشیمیایی مانند کلروفیل و پروتئین، غلظت ۰/۲۵ میکرومولار ملاتونین تحت تیمارهای ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار شوری مؤثر بود. پیش تیمار گیاهچه‌ها با ملاتونین در هر دو غلظت ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار در شرایط شوری مقدار مالون دآلدهیدها و سایر آلدئیدها را کاهش داد. فعالیت آنزیم کاتالاز تحت تنش شوری در برگ‌ها افزایش یافت، در حالیکه تنش شوری بر فعالیت آنزیم‌های آسکوربات پراکسیداز و گایاکول پراکسیداز اثر معنی‌داری نداشت. پیش تیمار با ملاتونین در غلظت ۰/۲۵ میکرومولار منجر به افزایش فعالیت آنزیم کاتالاز گیاهان تحت تنش شوری گردید. اما پیش تیمار با ملاتونین فقط در غلظت ۰/۲۵ میکرومولار منجر به افزایش فعالیت آنزیم‌های آسکوربات پراکسیداز و گایاکول پراکسیداز گیاهان تحت شوری گردید. به‌طور کلی نتایج حاصل از این پژوهش نشان داد که پیش تیمار گیاهچه‌های جعفری آفریقایی با ملاتونین موجب افزایش مقاومت گیاهچه جعفری در برابر تنش شوری می‌شود.

واژگان کلیدی: تنش شوری، ملاتونین، جعفری آفریقایی، آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان

مقدمه

(Parihar et al., 2015). شوری یک فاکتور محیطی است که تمام مراحل رشد و نمو گیاه را از جوانه‌زنی تا تولید بیوماس، دانه و میوه را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Manchanda et al.,

تنش به‌عنوان هر عامل خارجی که رشد و نمو طبیعی گیاهان را تحت تأثیر قرار می‌دهد مانند گرما، سرما، شوری و غیره

(2008).

مقدار کلروفیل و رنگیزه‌های فتوسنتزی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در ظرفیت فتوسنتزی گیاهان هستند چرا که به‌طور مستقیم بر سرعت و میزان فتوسنتز و تولید زیست‌توده تأثیر دارند. بیان شده که افزایش غلظت سدیم کلرید در محیط کشت گیاه، موجب کاهش میزان کلروفیل *a* و *b* شده و با افزایش زمان تنش، کاهش رنگیزه‌ها بیشتر می‌شود (قاسمی و کافی، ۱۳۹۰). در شرایط تنش شوری تغییر در الگوی بیان ژن و همچنین تغییرات کیفی و کمی سنتز پروتئین به وجود می‌آید، زیرا مراحل زیادی از سنتز پروتئین به تغییرات غلظت یونی حساس هستند (Ingram and Bartels, 1996). به‌طور کلی در شرایط تنش شوری، سنتز بسیاری از پروتئین‌ها کند شده و در عوض سنتز برخی پروتئین‌های حفاظتی تشدید می‌گردد (Parida and Das, 2005). کاهش آمینواسیدهای در دسترس، کاهش سنتز پروتئین و تخریب آنزیم‌های درگیر در سنتز پروتئین از جمله مواردی هستند که سبب کاهش پروتئین‌ها در تنش شوری می‌شوند (Lakhdar, 2008). هنگامی که سلول‌ها در شرایط تنش قرار می‌گیرند تعادل بین تولید گونه‌های فعال اکسیژن و جاروب‌شدن آنها به هم می‌خورد و اغلب منجر به تنش اکسیداتیو می‌گردد. بسیاری از تنش‌های محیطی هم‌چون شوری، خشکی، فلزات سنگین و نور با ایجاد تنش ثانویه اکسیداتیو، آسیب به گیاهان را تشدید می‌کنند. کلروپلاست‌ها، میتوکندری‌ها، پراکسی‌زوم‌ها و غشاهای سلولی جایگاه اصلی تولید ROS محسوب می‌شوند (Gill et al., 2010). گونه‌های فعال اکسیژن برای سلول بسیار خطرناک بوده و موجب آسیب اکسیداتیو به لیپیدها، پروتئین‌ها، اسیدهای نوکلئیک و از دست‌رفتن یکپارچگی غشاها و حتی مرگ سلول می‌گردد. این گونه‌های فعال اکسیژن شامل آنیون سوپراکسید، هیدروژن پراکسید، رادیکال هیدروکسیل و اکسیژن یکتایی است (Parida and Das, 2005). تنش شوری با پراکسیداسیون لیپیدهای غشا و تولید مالون دآلدئید توسط گونه‌های فعال اکسیژن، سبب آسیب‌دیدگی غشاها، افزایش نفوذپذیری و کاهش شاخص پایداری غشا می‌شود (Sairam and Srivastava, 2002).

ملاتونین با نام شیمیایی *N*-استیل ۵-متوکسی تریپتامین است که در غده پینه‌آل گاو کشف شد. ملاتونین در تمامی پستانداران، پرندگان، دوزیستان، خزندگان و گیاهان یافت می‌شود (Hardeland, 2012). ملاتونین دارای خواص فیزیولوژیکی متعددی در جانوران و انسان است که از جمله آن می‌توان به تنظیم چرخه خواب و بیداری، خلق و خوی، درجه حرارت بدن، رفتار جنسی، تولید مثل فصلی، سیستم ایمنی بدن و غیره اشاره کرد (Carrillo, 2013). ملاتونین در یک طیف گسترده‌ای از گونه‌های گیاهی از جمله غلات، حبوبات، سبزیجات و غیره کشف شده است. در واقع به‌نظر می‌رسد که بافت‌های گیاهی حاوی سطحی از ملاتونین هستند (Marino and Hernandez, 2013). محل دقیق بیوسنتز ملاتونین و مکانیسم اثر بخشی آن هنوز مشخص نیست. اما احتمال می‌دهند که کلروپلاست محل اولیه بیوسنتز ملاتونین باشد (Tan, 2013). آثار متعددی از نقش حفاظتی ملاتونین در گیاهان وجود دارد. در گیاهان، ملاتونین در قسمت‌های مختلفی از جمله ریشه، هیپوکوتیل، برگ، ساقه، گل، میوه و بذر وجود دارد و بیشترین میزان ملاتونین در بذر مشاهده شده است (Aranao and Hernandez, 2007)، بنابراین حضور ملاتونین در بذر جهت حفاظت از جنین و بافت‌های تولید مثلی در برابر تنش اکسیداتیو ضروری است (Zhang, 2015). ملاتونین خط مقدم برای مقابله با تنش اکسیداتیو معرفی شده است و سایر آنتی‌اکسیدان‌ها به‌صورت پشتیبان بعد از ملاتونین وارد عمل می‌شوند. ملاتونین به‌دلیل طبیعت دوگانه (خاصیت آبدوستی و چربی دوستی)، به‌راحتی از عرض غشا عبور کرده و وارد سلول می‌شود. به‌همین دلیل در بین تمامی تنظیم‌کننده‌های رشد، ملاتونین دارای بیشترین توانایی و ظرفیت آنتی‌اکسیدانی بوده و به‌عنوان قوی‌ترین مولکول که خاصیت آنتی‌اکسیدانی دارد شناخته شده است (Tan, 2007). گزارش شده ملاتونین در گیاهان به‌عنوان یک محرک زیستی بوده و موجب افزایش تحمل به تنش‌های زیستی و غیرزیستی و بهبود رشد و توسعه گیاه می‌گردد. همچنین مشاهده شده که در تنش‌های محیطی مقدار ملاتونین درونی گیاه افزایش

پرورش داده می‌شود، همچنین از لوتئین موجود در آن به‌عنوان یک ماده رنگی پرمصرف در صنایع نساجی و محصولات غذایی استفاده می‌شود (Karwani and Sisodia, 2015). گیاه جعفری آفریقایی به‌طور وسیع در فضای سبز به‌عنوان بستر استفاده می‌شود، با توجه به اینکه این گیاه در فصل تابستان کشت می‌شود بنابراین مقاومت آن در برابر شرایط محیطی نامناسب مانند شوری و خشکی خاک اهمیت ویژه‌ای دارد. هدف از این مطالعه بررسی اثر محلول پاشی نشاهای گل جعفری زیتنی با ملاتونین در کاهش صدمات ناشی از تنش شوری است.

مواد و روش‌ها

گیاه مورد مطالعه در این پژوهش گل جعفری آفریقایی بوده که متعلق به خانواده *Asteraceae* است. بذره‌های این گیاه از شرکت نوین سبز پرور شهر ری خریداری شد. بذره‌های خریداری شده به مدت ۲۰ دقیقه در آب قرار داده شد، سپس در سینی‌های کشت نشا برای انجام فرایند جوانه‌زنی، در محیط گلخانه قرار گرفت. برای پرکردن سینی‌های کشت نشا از خاک برگ استفاده شد. بعد از گذشت چهار روز فرایند جوانه‌زنی صورت گرفت. بعد از رشد نشاها تا مرحله دو تا سه برگ، تیمار ملاتونین با غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار اعمال گردید. اعمال تیمار ملاتونین به‌صورت دو روز در میان و در سه مرحله انجام گرفت. پس از گذشت مدت زمان معلوم (تقریباً سه روز بعد از آخرین محلول پاشی) نشاها به گلدان‌های پر شده با ماسه بادی انتقال گشته و پس از استقرار در گلدان و گذشت سه روز، تیمار شوری با غلظت‌های صفر، ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار نمک اعمال گردید. تیمار شوری سه مرتبه به‌صورت یک روز در میان انجام شد. با گذشت یک روز از اعمال آخرین تیمار شوری برگ‌های (ردیف سوم برگ، بعد از برگ لپه‌ای) گیاهان جعفری که ۴۴ روزه بودند جمع‌آوری شدند.

وزن خشک اندام هوایی و ریشه: برای اندازه‌گیری وزن خشک نمونه‌ها، نمونه‌های گیاهی در فویل آلومینیومی پیچیده

می‌یابد (Tan, 2007). بیان شده که با کاربرد خارجی ملاتونین در گیاهان تحت تنش شوری، اثرات مضر تنش تخفیف می‌یابد. برای مثال پیش‌تیمار بذر خیار با ملاتونین، صدمات اکسیداتیو ناشی از تنش شوری را از طریق افزایش فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان به میزان ۳/۱ تا ۵ برابر کاهش داد، همچنین ملاتونین از بیان ژن‌های مربوط به بیوستنز ABA جلوگیری کرده و موجب کاهش ABA در طول جوانه‌زنی بذر خیار گشته و با القای بیوستنز جیبرلین سرعت جوانه‌زنی بذر تحت تنش شوری را افزایش داد (Zhang, 2014). در مطالعه‌ای دیگر مشاهده شده که کاربرد خارجی ملاتونین در گیاه ذرت تحت تنش شوری، موجب افزایش نرخ خالص فتوسنتز و فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی و کاهش نشت یونی غشا می‌شود (Chaoqiang, 2016) همچنین گزارش شده پیش‌تیمار بذر خیار با ملاتونین، موجب افزایش سرعت جوانه‌زنی، بهبود استقرار گیاهچه، تحریک ریشه‌زایی، جلوگیری از تجزیه کلروفیل و در نتیجه افزایش کارایی فتوسنتز تحت تنش خشکی می‌گردد (Zhang, 2015).

گل جعفری با نام علمی *Tagetes erecta*، از خانواده میناسانان است. خاستگاه آن آمریکا، خصوصاً مکزیک است. گیاهی یک‌ساله و دارای برگ‌های مرکب بوده که گل‌های آن به رنگ زرد لیمویی، زرد متمایل به کرم، طلایی و نارنجی دیده می‌شود. ارقام مختلف این گیاه از سه گونه *T. erecta*، *T. tenuifolia* و *T. patula* مشتق شده است. این گیاه بیشتر به‌عنوان گیاه بستر ساز و همچنین به‌عنوان گل بریدنی و گلدانی استفاده می‌شود. دوره گلدهی آن در سرتاسر تابستان بوده و تا پاییز ادامه می‌یابد (Priyanka, 2013). گیاه جعفری علاوه بر اینکه به‌عنوان یک گیاه زینتی شناخته می‌شود دارای خواص دارویی بوده و حاوی ترکیبات خاص دارویی نیز است. از جمله ترکیبات بیوشیمیایی گیاه جعفری می‌توان، کاروتنوئیدها، لوتئین، کورستاگتین، فنول‌ها، سیرینجیک اسید و کوئیتین را نام برد. گیاه جعفری آفریقایی دارای یک منبع اصلی از کاروتنوئیدها و لوتئین بوده که امروزه این گیاه به‌صورت تجاری برای استخراج رنگیزه‌های کاروتن به‌ویژه گزانتوفیل

به صورت واحد آنزیمی بر حسب مقدار پروتئین کل (میلی گرم) موجود در ۱۰۰ میکرولیتر عصاره (حاصل از روش Bradford (۱۹۷۶))، در یک دقیقه محاسبه گردید. یک واحد آنزیمی کاتالاز مقدار آنزیمی است که یک میکرومول H_2O_2 را در یک دقیقه تجزیه می کند.

سنجش فعالیت آنزیم آسکوربات پراکسیداز (APX) (CEC1.11.1.11): فعالیت این آنزیم براساس روش Nakano و Asada (۱۹۸۱) اندازه گیری شد. در این روش مخلوط واکنش حاوی بافر پتاسیم فسفات ۵۰ میلی مولار (pH=۷)، آسکوربات ۰/۵ میلی مولار، آب اکسیژنه ۰/۱ میلی مولار و ۱۵۰ میکرولیتر عصاره آنزیمی بود. فعالیت آسکوربات براساس اکسیداسیون آسکوربیک اسید و کاهش در جذب، در طول موج ۲۹۰ نانومتر به مدت دو دقیقه اندازه گیری شد. برای محاسبه غلظت آسکوربات اکسید شده از ضریب خاموشی آسکوربات $2/8 \text{ mM}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ و فرمول $A=\epsilon bc$ ، استفاده شد. یک واحد آنزیمی آسکوربات پراکسیداز، مقدار آنزیمی است که یک میکرومول آسکوربات را در یک دقیقه اکسید می کند. فعالیت آنزیم بر حسب واحد آنزیم در مقدار پروتئین کل (میلی گرم) موجود در ۱۵۰ میکرولیتر عصاره (حاصل از سنجش پروتئین کل) گزارش شد.

سنجش فعالیت آنزیم گایاکول پراکسیداز (GPX) (EC 1.11.1.7): فعالیت آنزیم پراکسیداز با استفاده از پیش ماده گایاکول اندازه گیری شد. افزایش جذب به دلیل اکسیداسیون گایاکول در طول موج ۴۷۰ نانومتر به مدت سه دقیقه اندازه گیری شد. با استفاده از ضریب خاموشی تترآگایاکل معادل $25/5 \text{ mM}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ و فرمول $A=\epsilon bc$ ، مقدار تترآگایاکل تشکیل شده محاسبه شد. فعالیت آنزیم بر حسب واحد آنزیم در مقدار پروتئین کل (میلی گرم) موجود در ۳۰ میکرولیتر عصاره (حاصل از سنجش پروتئین کل)، گزارش گردید.

سنجش غلظت مالون دآلدهید: اندازه گیری غلظت مالون دآلدهید (MDA) به روش Heath و Packer (۱۹۶۸) انجام شد. برای محاسبه غلظت MDA از ضریب خاموشی معادل $155 \text{ mM}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ استفاده شد و نتایج حاصل از اندازه گیری بر

و به مدت ۲۴ ساعت در آون با دمای ۷۰ درجه سانتی گراد خشک گردید. سپس وزن خشک نمونه ها با ترازوی مذکور بر حسب گرم گیاه اندازه گیری و ثبت شد.

سنجش میزان کلروفیل و کاروتنوئیدها: برای سنجش میزان کلروفیل برگ از روش (Lichtenhtaler ۱۹۸۷) استفاده شد. کلروفیل کل و کاروتنوئیدهای گیاه جعفری به وسیله استون ۸۰ درصد استخراج و با دستگاه اسپکتروفتومتری اندازه گیری شدند. غلظت رنگیزه ها بر حسب میکرو گرم بر گرم وزن تر با استفاده از معادله های زیر محاسبه گردید.

$$\text{Chl a } (\mu\text{g/ml}) = 12.25 A_{663.2} - 2.79 A_{646.8}$$

$$\text{Chl b } (\mu\text{g/ml}) = 21.21 A_{646.8} - 5.1 A_{663.2}$$

$$\text{Chl t } (\text{Chl a} + \text{Chl b}) = 7.15 A_{663.2} + 18.71 A_{646.8}$$

$$\text{Car } (\mu\text{g/ml}) = (1000A_{470} - 1.8 \text{ Chl a} - 85.02 \text{ Chl b}) / 198$$

سنجش مقدار پروتئین کل به روش برادفورد: برای سنجش مقدار پروتئین، ابتدا پروتئین ها از اندام هوایی گیاه در دمای ۴-۰ درجه سانتی گراد استخراج شدند. به این منظور یک گرم بافت تر در یک هاون چینی محتوی ۳ میلی لیتر بافر فسفات ۵۰ میلی مولار با pH ۷/۲ که شامل اتیلن دی آمین تترا استیک اسید (EDTA) ۱ میلی مولار، فنیل متان سولفونیل فلورید (PMSF) ۱ میلی مولار و پلی وینیل پیرولیدون (PVP) ۱ درصد بود، سائیده شد. عصاره حاصل به مدت ۱۵ دقیقه در سانتی فوژ یخچال دار در $4000 \times g$ و دمای ۴ درجه سانتی گراد قرار گرفت. از محلول رویی برای مطالعه آنزیم ها و نیز سنجش پروتئین استفاده گردید. برای سنجش غلظت پروتئین، به لوله های آزمایش حاوی ۱۰۰ میکرولیتر عصاره پروتئینی، پنج میلی لیتر معرف بیوره افزوده شد و سریعاً ورتکس گردید. پس از پنج دقیقه جذب آن با دستگاه اسپکتروفتومتر در طول موج ۵۹۵ نانومتر خوانده شد. غلظت پروتئین با استفاده از منحنی استاندارد آلبومین محاسبه و بر حسب میلی گرم بر گرم وزن تر محاسبه گردید.

سنجش فعالیت آنزیم کاتالاز (CAT) (EC 1.11.1.6):

سنجش فعالیت کاتالاز براساس کاهش شدت جذب آب اکسیژنه در طول موج ۲۴۰ نانومتر صورت گرفت. غلظت آب اکسیژنه مصرف شده با استفاده از ضریب خاموشی معادل $40 \text{ mM}^{-1} \text{ cm}^{-1}$ و رابطه $A=\epsilon bc$ محاسبه گردید. فعالیت آنزیم

حسب میکرومول بر گرم وزن تر برگ ارائه گردید.

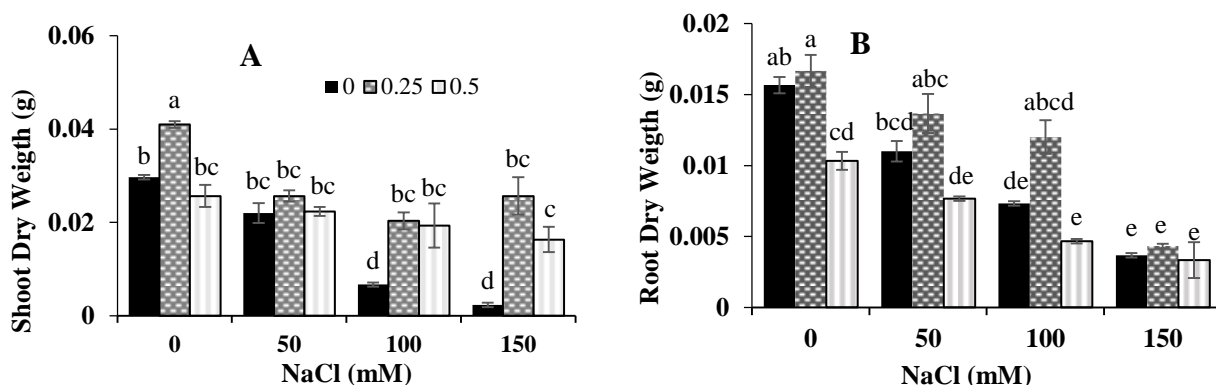
نتایج و بحث

در این پژوهش شوری در هر سه غلظت ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی مولار NaCl موجب کاهش وزن خشک اندام هوایی و ریشه گردید. همچنین نتایج حاصل از پیش تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار موجب افزایش وزن خشک گیاه جعفری در برابر تنش شوری شد (شکل ۱). شوری یکی از مهم‌ترین تنش‌های غیرزیستی است که رشد و تولید بیوماس را محدود می‌کند. البته میزان کاهش بستگی به شدت و مدت تنش، نوع گیاه و مرحله زندگی گیاه دارد (Gomez-Pando, 2010). کمبود آب ناشی از تنش‌های محیطی، موجب کاهش فشار تورگر گردیده و این پدیده تغییراتی در وضعیت آب گیاه ایجاد می‌کند که سبب کاهش رشد، ماده خشک و محصول قابل برداشت گیاه می‌شود (Arbona, 2013). تأثیر ملاتونین در دفاع آنتی‌اکسیدانی، افزایش مقاومت در برابر تنش‌ها، کاهش نشت الکترولیت‌ها، حفاظت از رنگیزه‌ها و افزایش فتوسنتز، که در مطالعات پیشین بیان شده است (Chaoqiang, 2016)، می‌تواند از دلایل بهبود رشد گیاه جعفری مطالعه‌شده در پژوهش حاضر باشد.

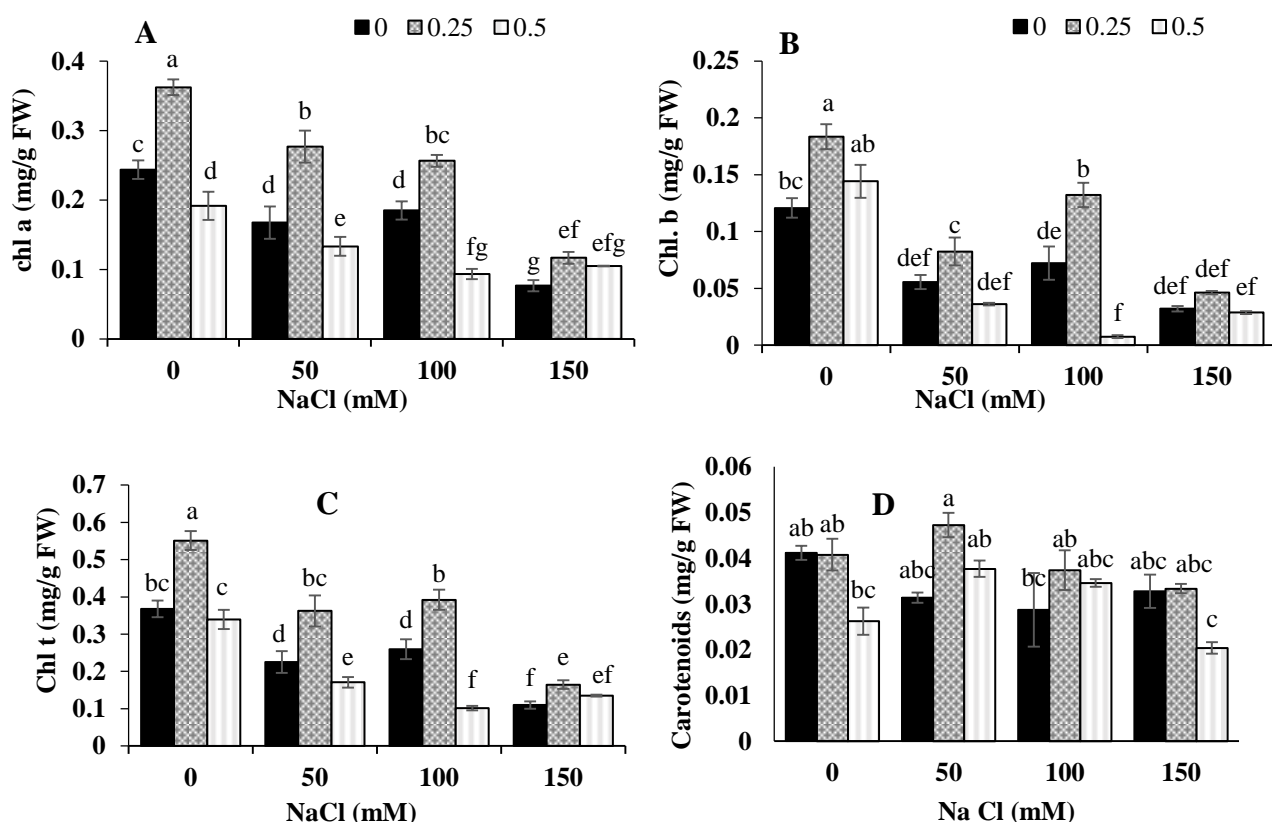
در پژوهش حاضر شوری بر مقدار کاروتنوئیدهای گیاهچه‌های جعفری گل درشت، تأثیر معنی‌داری نداشت، ولی منجر به کاهش مقدار کلروفیل گردید و پیش تیمار توسط ملاتونین ۰/۲۵ میکرومولار منجر به افزایش معنی‌دار کلروفیل در گیاهچه‌های تحت تنش شوری شد (شکل ۲). گزارش شده یکی از اثرات قابل توجه تنش شوری، تغییر بیوسنتز رنگدانه‌های فتوسنتزی است. کاهش محتوی کلروفیل تحت تنش شوری یک پدیده‌ای است که عموماً گزارش شده است (Hasanuzzaman, 2013). اثر کاهشی محتوی کلروفیل تحت تنش شوری ممکن است به دلیل شکل‌گیری آنزیم‌های پروتئولیتیکی مانند کلروفیلاز باشد که مسئول تخریب کلروفیل و یا صدمه‌زدن به دستگاه فتوسنتزی باشد (Radi, 2013). همچنین کاهش مقدار کلروفیل تحت تنش شوری عمدتاً

به دلیل کاهش آمینولولینیک اسید سنتتاز است (Santos, 2004). کاهش مقدار رنگیزه‌های فتوسنتزی تحت تنش شوری از نشانه‌های تنش اکسیداتیو ناشی از تنش شوری در نظر گرفته شده است که ممکن است علت آن تخریب ساختار کلروپلاست، دستگاه فتوسنتزی و فوتواکسیداسیون رنگیزه‌ها باشد (Dong, 2014). به علاوه تنش شوری فعالیت آنزیم رویسکو را کاهش داده و باعث تخریب پروتئین‌های غشایی در دستگاه فتوسنتزی و نیز ناپایداری کمپلکس رنگیزه‌های فتوسنتزی می‌شود (Jaleel, 2007). نقش ملاتونین در افزایش رنگیزه‌های فتوسنتزی در ذرت (Chaoqiang, 2016) و باقلا (Dawood, 2014) تحت تنش شوری گزارش شده است. گزارش شده است که تیمار ملاتونین نقش مهمی در حفاظت از کلروفیل و افزایش فتوسنتز به دلیل بالابردن فعالیت آنزیم‌های آنتی‌اکسیدان و در نتیجه مهار تولید گونه‌های فعال اکسیژن ایفا می‌کند (Xd, 2010). بنابراین شاید یکی از دلایل افزایش محتوی کلروفیل پس از کاربرد ملاتونین در شرایط تنش به دلیل نقش مؤثر ملاتونین در حفاظت از دستگاه فتوسنتزی و ساختار کلروپلاست با از بین بردن گونه‌های فعال اکسیژن است.

در این بررسی شوری منجر به افزایش مالون دآلدهید و سایر آلدئیدها گردید و تیمار ملاتونین در گیاهان تحت تنش شوری منجر به کاهش مقدار مالون دآلدهید شد (شکل ۳). غشا پلاسمایی، اولین جایی است که با تنش شوری مواجه می‌شود، شوری باعث افزایش پراکسیداسیون لیپید و تخریب تمامیت غشا می‌شود، این پدیده به دلیل تولید مقادیر زیاد گونه‌های فعال اکسیژن است (Kaya, 2009). اسیدهای چرب غیراشباع از ترکیبات اصلی لیپیدی غشا هستند که به پراکسیداسیون حاصل از رادیکال‌های آزاد حساس هستند (Elkhoui, 2005). اندازه‌گیری سطح مالون دآلدهید تولیدشده در پراکسیداسیون لیپیدها، شاخص خوبی برای اندازه‌گیری میزان آسیب اکسیداتیو وارد شده به غشا است (Zhang, 2014). افزایش در مقدار مالون دآلدهید تحت تنش شوری به علت افزایش در پراکسیداسیون لیپیدها است، بنابراین تنش شوری احتمالاً موجب اختلال در فرایند انتقال الکترون

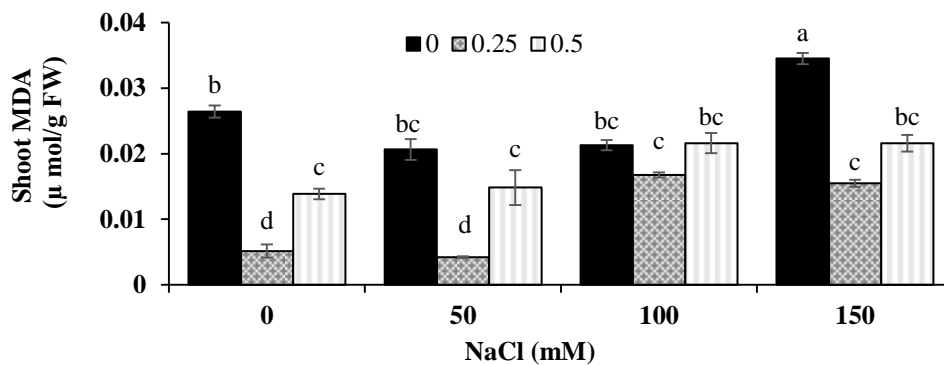
شکل ۱- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر وزن خشک اندام هوایی (A) و ریشه (B) تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

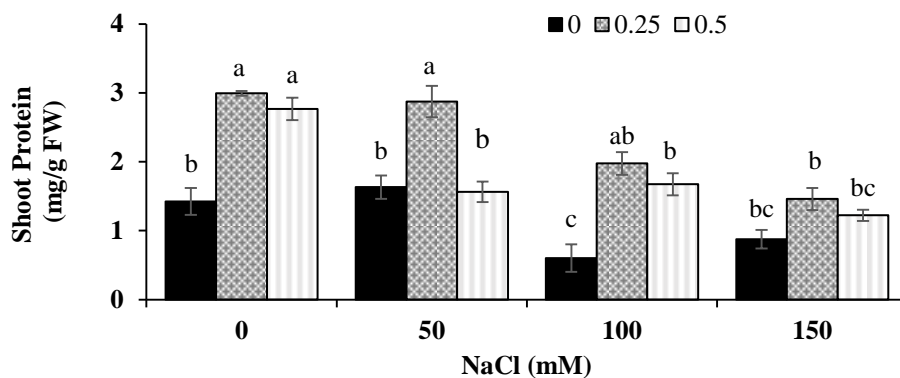
شکل ۲- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر کلروفیل a (A)، کلروفیل b (B)، کلروفیل کل (C) و کاروتنوئیدها (D) تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

پراکسیداسیون لیپیدها و تولید مالون دآلدید در گیاهان می‌گردد (Demiral and Turkan, 2005). اثر ملاتونین بر

میتوکندری و کلروپلاست شده و با تولید رادیکال‌های فعال اکسیژن، موجب آسیب اکسیداتیو غشا و در نتیجه افزایش مقدار

شکل ۳- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر مقدار مالون دی‌آلدئید اندام هوایی تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

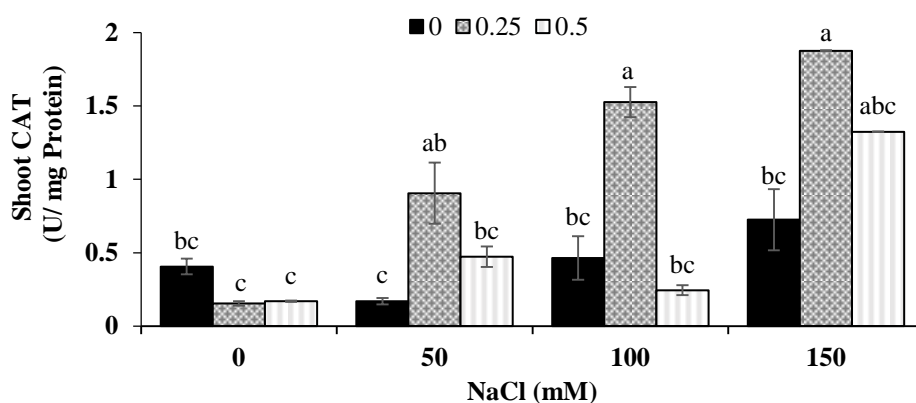

شکل ۴- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر مقدار پروتئین اندام هوایی تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

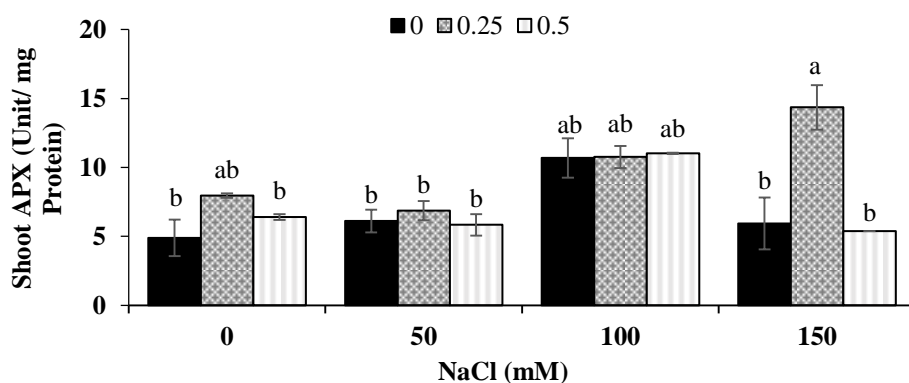
تنش شوری در غلظت‌های ۵۰ و ۱۰۰ میلی‌مولار منجر به افزایش مقدار پروتئین گردید. کاهش مقدار پروتئین یک پدیده متداول در تنش‌هایی نظیر شوری و خشکی است که تنش شوری موجب سرکوب سنتز برخی پروتئین‌ها و القای سنتز پروتئین‌های جدید می‌گردد (Xd, 2010). کاهش پروتئین در غلظت‌های بالای سدیم کلرید ممکن است به‌دلیل هیدرولیز یا کاهش سنتز پروتئین‌ها باشد (Cherian and Reddy, 2003). شوری تولید بیش از حد گونه‌های اکسیژن فعال را القا می‌کند که می‌تواند منجر به آسیب‌های اکسیداتیو به ترکیبات مختلف نظیر لیپیدهای غشا، پروتئین‌ها و اسیدهای نوکلئیک شود (Hawrylak, 2009). از آن جایی که ملاتونین مقاومت و ظرفیت آنتی‌اکسیدانی گیاهان در معرض تنش‌های مختلف را

کاهش مقدار مالون دآلدئید، تأکید بر نقش محافظتی آن از غشا در برابر آسیب‌های ناشی از تنش شوری دارد. بنابراین ملاتونین موجب کاهش نفوذپذیری غشا و پراکسیداسیون لیپیدها و حفظ یکپارچگی و عملکرد غشا در برابر تنش شوری می‌شود (Zhang, 2014). بنابراین به‌نظر می‌رسد که ملاتونین روند تشکیل مالون دآلدئید را در شرایط تنش تحت کنترل خود در می‌آورد و سطح آن را کاهش می‌دهد که این احتمالاً به‌علت اثر ملاتونین بر آنزیم‌هایی نظیر کاتالاز و گایاکول پراکسیداز سیستم آنتی‌اکسیدانی است.

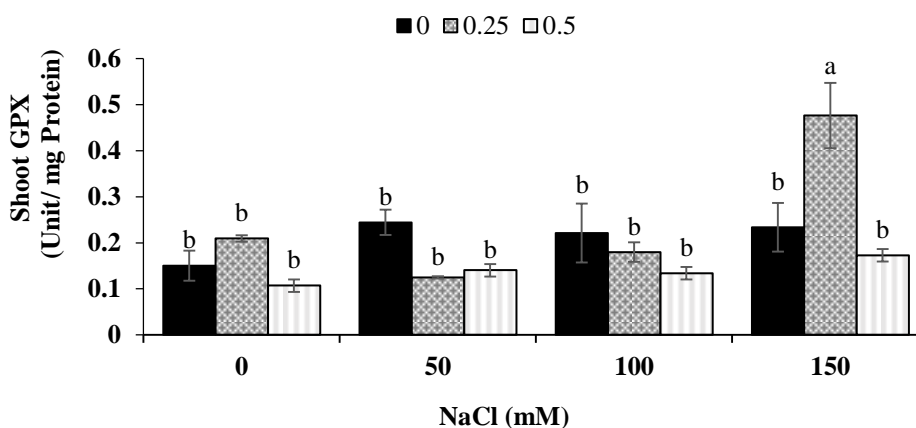
با توجه به شکل ۴ تنش شوری منجر به کاهش مقدار پروتئین برگ نسبت به گیاهچه‌های شاهد شده است. کاربرد خارجی ملاتونین در غلظت ۰/۲۵ میکرومولار در گیاهان تحت

شکل ۵- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر فعالیت آنزیم کاتالاز اندام هوایی تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

شکل ۶- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر فعالیت آنزیم آسکوربات پراکسیداز اندام هوایی تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

شکل ۷- اثر تیمار ملاتونین در غلظت‌های ۰/۲۵ و ۰/۵ میکرومولار بر فعالیت آنزیم گایاکول پراکسیداز اندام هوایی تحت شرایط کنترل و تنش شوری ۵۰، ۱۰۰ و ۱۵۰ میلی‌مولار. میانگین‌ها با آزمون LSD مقایسه شدند. داده‌ها میانگین ۳ تکرار $\pm$ SD است. $P < 0.05$ به‌عنوان اختلاف معنی‌دار در نظر گرفته شد. حروف متفاوت نشانه معنی‌دار بودن و میانگین‌های دارای حروف مشابه از نظر آماری اختلافی ندارند.

استرس اکسیداتیو، گیاهان دارای سیستم‌های دفاعی آنتی-اکسیدان‌ها و آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی برای جاروب کردن گونه‌های فعال اکسیژن هستند (Choi, 2011). استفاده از ملاتونین سبب مهار تجمع H_2O_2 می‌شود که ممکن است در نتیجه تأثیر مستقیم آن بر روی مهار گونه‌های فعال اکسیژن و افزایش سطح آنزیم‌های آنتی‌اکسیدانی نظیر کاتالاز و پراکسیداز باشد، همچنین ملاتونین به‌عنوان یک مولکول جاذب رادیکال‌های آزاد و یک آنتی‌اکسیدان بسیار قوی شناخته شده است (شکل ۵، ۶ و ۷) (Reiter, 2007).

نتیجه‌گیری

این تحقیق نشان‌دهنده توانایی ملاتونین در افزایش مقاومت گیاه جعفری گل درشت در برابر تنش شوری است. ملاتونین با فعال‌سازی آنزیم‌های دفاعی آنتی‌اکسیدان، حفظ رنگیزه‌های فتوسنتزی و غشا می‌تواند در کاهش اثرات مخرب ناشی از تنش شوری نقش داشته باشد.

ظرفیت آنتی‌اکسیدانی گیاهان در معرض تنش‌های مختلف را افزایش می‌دهد، می‌تواند گونه‌های فعال اکسیژن را جذب کند (Chaoqiang, 2016). بنابراین شاید یکی از دلایل افزایش محتوای پروتئین پس از کاربرد ملاتونین در شرایط تنش، به دلیل نقش مؤثر ملاتونین در بهبود ظرفیت آنتی‌اکسیدانی و جلوگیری از وارد شدن آسیب‌های اکسیداتیو به پروتئین‌ها و تخریب آنها باشد.

در پژوهش حاضر تنش شوری منجر به افزایش فعالیت آنزیم کاتالاز گردید (شکل ۵) و پیش‌تیمار ملاتونین در غلظت ۰/۲۵ میکرومولار سبب افزایش فعالیت کاتالاز شد، اما تحت تنش شوری در فعالیت آنزیم آسکوربات پراکسیداز و گایاکول پراکسیداز تغییر معنی‌داری مشاهده نشد (شکل ۶ و ۷) و تحت شوری ۱۵۰ میلی‌مولار، کاربرد بیرونی ۰/۲۵ میکرومولار ملاتونین سبب افزایش فعالیت این آنزیم‌ها گردید. در تنش شوری تعادل بین تولید و حذف گونه‌های فعال اکسیژن به هم می‌خورد در نتیجه موجب تجمع رادیکال‌های آزاد و آسیب سلولی می‌شود (Foyer and Noctor, 2000). برای کاهش

منابع

- قاسمی قهساره، م. و کافی، م. (۱۳۹۰) گلکاری علمی و عملی. جلد اول. انتشارات گلبن.
- Aranao, M. and Hernandez-Ruiz, J. (2007) Melatonin promotes adventitious- and lateral root regeneration in etiolated hypocotyls of *Lupinus albus* L. *Journal Pineal Reserch* 42: 147-152.
- Arbona, V. M. (2013) Metabolomics as a tool to investigate abiotic stress tolerance in plants. *International Journal of Molecular Sciences* 14: 4885-4911.
- Bradford, M. M. (1976) Arapid and sensitive method for quantitation of microgram quantities of protein utilizing the principle of protein-dye binding. *Annals of Biochemistry* 72: 248-254.
- Carrillo, A. R. (2013) Melatonin: buffering the immune system. *International Journal of Molecular Sciences* 14: 8638-8683.
- Chaoqiang, J. Q. (2016) Melatonin improves antioxidant capacity and ion homeostasis and enhances salt tolerance in maize seedlings. *Acta Physiologiae Plantarum* 20: 38-82.
- Cherian, S. and Reddy, M. P. (2003) Evaluation of NaCl tolerance in the callus cultures of *Suaeda nudiflora* Moq. *Biologia Plantarum* 46: 193-198.
- Choi, S. D. (2011) Melatonin protects against oxidative stress in granular corneal dystrophy type 2 corneal fibroblasts by mechanisms that involve membranemelatonin receptors. *Journal of Pineal Research* 51: 94-103.
- Dong, Y. J. (2014) Effect of exogenous nitric oxide on growth of cotton seedling under NaCl stress. *Journal Soil and Science Plant Nutrition* 141: 1-13.
- Dawood, M. and EL-Awad, M. (2014) Alleviation of salinity stress on *Vicia faba* L. plants via seed priming with melatonin. *Acta Biologica Colombiana* 20: 223-235.
- Demiral, T. and Turkan, B. (2005) Comparative lipid peroxidation, antioxidant defense system and proline content in root of two rice cultivars differing in salt tolerance. *Environmental and Experimental Botany* 53: 247-257.
- Elkhoui, S. H. (2005) Effects of salt on lipid peroxidation and antioxidant enzyme activities of *Catharanthus roseus* suspension cells. *Plant Science* 168: 607-613.
- Foyer, C. and Noctor, G. (2000) Oxygen processing in photosynthesis: regulation and signalling. *Acta Biologica Colombiana* 146: 359-388.

- Gill, S. and Tuteja, N. (2010) Reactive oxygen species and antioxidant machinery in abiotic stresstolerance in crop plants. *Plant Physiology and Biochemistry* 48: 909-930.
- Gomez-Pando, L. R., Alvarez-Castro, R. and Eguiluz-de la Barra, A. (2010) Effect of Salt Stress on peruvian germplasm of *Chenopodium quinoa* Willd.: A Promising Crop. *Journal of agronomy and crop sciences* 196: 391-396
- Hardeland, R. R. (2012) The significance of the metabolism of the neurohormone melatonin: antioxidative protection and formation of bioactive substances. *Neurosci Biobehav Rev* 17: 347-357.
- Hasanuzzaman, M. N. (2013) Plant response to salt stress and role of exogenous protectants to mitigatesalt-induced damages. *Springer* 25-87.
- Hawrylak-Nowak, B. (2009) Beneficial effects of exogenous selenium in cucumber seedlings subjected to salt stress. *Biological Trace Element Research* 132: 259-269.
- Heath, R. L. and Packer, L. (1968) Photoperoxidation in isolated chloroplast, kinetics and satoichiometry of fatty acid peroxidation. *Archive of Biochemistry and Biophysics* 125: 189-198.
- Ingram, J. and Bartels, D. (1996) The molecular basis of dehydration tolerance in plants. *Annual Review of Plant Physiology and Plant Molecular Biology* 47: 377-403.
- Jaleel, C. M. (2007) NaCl as physiological modulator of prolin metabolism and antioxidant potential in phylanthus amarus. *Comptes Rendus Biologies* 330: 806-813.
- Karwani, G. and Sisodia, S. (2015) *Tagetes erecta* plant: Review with significant pharmacological activities. *World Journal of Pharmaceutical Sciences* 3: 1180-1183.
- Kaya, C. A. (2009) The influence of arbuscular mycorrhizal colonization on key growth parameters and fruit yield of pepper plants growth at high salinity. *Scientia Horticulturae* 121: 1-6.
- Lakhdar, A. H. (2008) Application of municipal solid waste compost reduces the negative effects of saline water in (*Hordum maritimum*). *Bioresource Technology* 99: 7160-7167.
- Lichtenthaler, H. K. (1987) Chlorophyll and carotenoids: pigments of photosynthetic biomembranes. *Method Enzymology* 148: 350-382.
- Manchanda, G. and Garg, N. (2008) Salinity and its effects on the functional biology of legumes. *Acta Physiologiae Plantarum* 30: 595-618
- Marino, B. and Hernandez, A. (2013) Growth condition determine different melatonin levels in lupines albus. *Journal of Pineal Research* 55: 149-155.
- Nakano, Y. and Asada, K. (1981) Hydrogen peroxide is scavenged by ascorbate-specific peroxidase in spinach chloroplast. *Plant Cell Physiology* 22: 867-880.
- Parihar, P., Singh, S., Singh, R., Pratap Singh, V. and Prasad, S. (2015) Effect of salinity stress on plants and its tolerance. *Environmental Science and Pollution Research* 22: 4056-4075.
- Parida, A. and Das, A. (2005) Salt tolerance and salinity effects on plants: a review. *Ecotoxicology and Environmental Safety* 60: 324
- Priyanka, D. S. (2013) A brief study on marigold (*tagetes* species) a review. *International Research Journal*.
- Radi, A. F. (2013) Physiological and biochemical responses of salt-tolerant and salt-sensitive wheat and bean cultivars to salinity. *Journal of Biology and Earth Sciences* 3: 72-88.
- Reiter, R. T. (2007) Melatonin and itsmetabolites: new findings regarding their production and theirradical scavenging actions. *Acta Biochimica et Biophysica Sinica* 54: 1-9.
- Sairam, R. and Srivastava, G. (2002) Changes in antioxidant activity in sub-cellular fractions oftolerant and susceptible wheat genotypes in response to long term salt stress. *Plant Science* 162: 897-904.
- Santos, C. (2004) Regulation of chlorophyll biosynthesis anddegradation by salt stress in sunflower leaves. *Scient Horticul* 103: 93-99.
- Tan, D. X. (2013) Mitochondria and chloroplasts as the original sites of melatonin synthesis: a hypothesis related to melatonin's primary function and evolution in eukaryotes. *Journal of Pineal Research* 54: 127-138.
- Tan, D. X. (2007) Phytoremediative capacity of plants enriched with melatonin. *Plant Signaling and Behavior* 2: 514-516.
- XD, X. S. (2010) Effects of exogenousmelatonin on active oxygen metabolism of cucumberseedlings under high temperature stress. *Ying Yong ShengTai Xue Bao* 21: 1295-1300.
- Zhang, N. S. (2015) Roles of melatonin in abiotic stress resistance in plants. *Environmental and Experimental Botany* 66: 647-56.
- Zhang, H. Z. (2014) Melatonin promotes seed germination under high salinity by regulating antioxidant systems, ABA and GA4 interaction in cucumber (*Cucumis sativus* L.). *Journal of Pineal Research* 57: 269-279.

Effect of Melatonin Pretreatment on some physiological parameters and reduction of oxidative stress in *Tagetes erecta* seedlings under salt stress

Mahboobeh zare zeinali, fatemeh nasibi *, Khosro Manuchehri Kalantari and Effat Ahmadi Mousavi

Department of Biology, Faculty of Science, Shahid Bahonar University of Kerman

(Received: 31/01/2018, Accepted: 26/06/2019)

Abstract

Salinity is one of the most important environmental stresses which affects the growth of plants. Most of the plants are sensitive to salt stress at the seedling stage, thus growth in salt-water accompanies with problems. Various agronomic and physiological practices (treatments) are applied to minimize the adverse effects of salinity on plant growth, and using plant growth regulator is one of them. This study was conducted to investigate the effect of melatonin on the resistance of *Tagetes erecta* seedlings to salinity. In order to evaluate the effect of different levels of salinity on early growth of *Tagetes erecta* seedlings, a factorial experiment was conducted in a completely randomized design with three replications. Experimental treatments consisted of two levels of 0.25 and 0.5 μM of melatonin, and four different levels of saline solution containing pure sodium chloride at concentrations of 0, 50, 100 and 150 mM. In this research, the effect of pretreatment with two concentrations of Melatonin was investigated on the growth biochemical and antioxidant parameters of *Tagetes erecta* under salt stress. In some measured parameters, such as chlorophyll and protein content, pretreatment with 0.25 μM Melatonin 50, 100 and 150 mM NaCl was effective. Pretreatment with melatonin at both concentrations 0.25 and 0.5 μM in seedlings which were under salinity stress, reduced MDA and other aldehydes. Salinity stress increased activity of catalase in leaves, while had no effect on the ascorbate and guaiacol peroxidaes activity. Pretreatment of seedlings with melatonin at concentrations 0.25 μM increased the catalase activity under salinity condition. However, pretreatment with melatonin only at concentrations 0.25 μM increased ascorbate and guaiacol peroxidaes activity in salinity condition. The results indicated that *Tagetes erecta* pretreatment by melatonin increased seedlings tolerance under salt stress.

Key Words: Salt stress, Melatonin, *Tagetes erecta*, Antioxidant enzymes